

Miðvikudaginn 14. september 1994.

Nr. 279/1992.

**Guðmundur H. Ármannsson og
Vátryggingafélag Íslands hf.**

(Hákon Árnason hrl.)

gegn

Selmu B. Jónsdóttur

(Viðar Már Matthíasson hrl.)

og gagnsök

Skaðabætur. Lífeyrisréttindi. Skriflegur málflutningur. Gjafsókn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Gunnlaugur Claessen og Pétur Kr. Hafstein.

Aðaláfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 29. júní 1992. Þeir krefjast aðallega sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Til vara krefjast þeir þess, að kröfur gagnáfrýjanda verði lækkaðar og að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti verði felldur niður.

Gagnáfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 21. október 1992. Af hans hálfu hafði stefna aðaláfrýjenda verið árituð 2. október 1992 um mætingu við þingfestingu málsins fyrir Hæstarétti. Krefst hann þess, að kröfur sínar fyrir héraðsdómi verði teknar til greina, það er, að aðaláfrýjendur verði dæmdir til að greiða sér 204.700 krónur með vöxtum frá 29. október 1988 til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál. Til vara krefst hann þess, að hinn áfrýjandi dómur verði staðfestur og að aðaláfrýjendur verði dæmdir til að greiða sér málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál.

Mál þetta er skriflega flutt samkvæmt ákvörðun Hæstaréttar á grundvelli heimildar í 1. mgr. 24. gr. laga nr. 38/1994, sbr. 152. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, sbr. 6. gr. laga nr. 38/1994.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lagt vottorð skólastjóra leikskólans Mýrar í Reykjavík þess efnis, að af heilsufarsástæðum hafi gagnáfrýjandi unnið 90% starf á leikskólanum frá 1. október 1992, en hafi fram að því verið í fullu starfi.

Með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Eftir þessum úrslitum verða aðaláfrýjendur dæmdir til að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti, en gagnáfrýjanda hefur verið veitt gjafsókn í málinu hér fyrir dómi. Málskostnaður og gjafsóknarlaun lögmanns gagnáfrýjanda ákveðast eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Aðaláfrýjendur, Guðmundur H. Ármannsson og Vátryggingafélag Íslands hf., greiði in solidum 60.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti, er renni til ríkisjóðs.

Gjafsóknarkostnaður gagnáfrýjanda, Selmu B. Jónsdóttur, fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar á meðal laun lögmanns hennar, Viðars Mús Matthíassonar hæstaréttarlögmanns, 60.000 krónur.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 22. apríl 1992.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 31. mars sl., er höfðað fyrir bæjarþinginu af Selmu Björk Jónsdóttur, kt. 150164-5679, Rekagrandu 6, Reykjavík, með stefnu, birtri 26. júní 1991, á hendur Guðmundi H. Ármannssyni, kt. 090450-3879, Reykjamel 2, Mosfellsbæ, og Vátryggingafélagi Íslands hf., kt. 690689-2009, Ármúla 3, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndu verið in solidum gert að greiða stefnanda skaðabætur, að fjárhæð 204.700 kr., með [nánar tilgreindum vöxtum svo og málskostnað].

Dómkröfur stefndu eru þær, að þeir verði sýknaðir af öllum kröfum stefnanda og þeim tildæmdur málskostnaður úr hans hendi [...].

Sættir hafa verið reyndar árangurslaust.

II.

Málsatvik.

Málsatvik eru óumdeild. Hinn 29. október 1988 ók stefndi Guðmundur bifreið sinni, G-15172, aftan á bifreið stefnanda, X-6606. Við slysið fékk

stefnandi hnykk á háls. Leitaði hún til Slysadeildar Borgarspítala 31. október s. á. og fékk þar meðferð. Hún losnaði þó ekki við óþægindin, og 10. apríl mat Atli Þór Ólason bæklunarlæknir örorku stefnanda vegna slyssins 100% í tvær vikur, en eftir það 20% varanlega örorku.

Stefnandi var í fóstunámi, þegar hún lenti í slysinu, og lauk náminu vorð 1989. Hún starfaði eftir slysið sem forstöðumaður dagheimilis á Akureyri, en síðan sem fóstara á einkadagheimili í Reykjavík.

Þegar slysið varð, var bifreið stefnda Guðmundar tryggð skyldutryggingu hjá Samvinnutryggingum gt., en það fyrirtæki var ásamt öðrum sameinað í Vátryggingafélag Íslands árið 1989.

Gerði stefnandi kröfu til þess, að Vátryggingafélag Íslands hf. bætti sér allt það tjón, sem hún varð fyrir vegna slyssins. Tryggingafélagið viðurkenndi óskipta bótaskyldu, en ágreiningur var um bótafjárhæð. Vildi tryggingafélagið miða við þann grundvöll, sem kallaður hefur verið „meðallaun kvenna“, sem samsvara 75% af meðallaunum iðnaðarmanna. Var félagið þá einnig tilbúið til þess að bæta stefnanda verðmæti tapaðra lífeyrisréttinda skv. útreikningi Jóns E. Þorlákssonar tryggingastærðfræðings, sem reiknaði út vinnutekjutap stefnanda.

Stefnandi féllst ekki á að miða framtíðartekjutap sitt við þennan grundvöll, og varð sátt með aðilum um að miða grundvöll útreiknings á töpuðum vinnutekjum stefnanda við laun forstöðukonu í leikskóla skv. upplýsingum frá Fósturfélagi Íslands. Varð enn fremur samkomulag um að miða tekjutapið við læknisfræðilega örorku, og byggðust útreikningar Jóns E. Þorlákssonar á því.

Höfuðstólsverðmæti vinnutekjutaps var reiknað 3.447.200 kr.

Að beiðni stefnanda áætlaði Jón Þorláksson einnig verðmæti tapaðra lífeyrisréttinda vegna slyssins sem 6% af höfuðstólsverðmæti taps vegna varanlegrar örorku, þ. e. 204.700 kr.

Í útreikningum tryggingastærðfræðingsins var auk fastra launa reiknað með 18 yfirvinnutímum á mánuði.

Samkomulag náðist milli stefnanda og Vátryggingafélags Íslands hf. að því undanskildu, að tryggingafélagið neitaði að bæta stefnanda tjón vegna tapaðra lífeyrisréttinda, eftir að aflað hafði verið seinna útreiknings á tekjutjóni. Var gerður sérstakur fyrirvari á fullnaðarkvittun vegna skaðabótanna um það, að tjónþoli gæti síðar krafist alls verðmætis tapaðra lífeyrisréttinda vegna slyssins.

Ágreiningslaust er í málinu, að lífeyrisréttindi í starfi forstöðukonu í leikskóla séu hin sömu og lífeyrisréttindi starfsmanna ríkisins eða jafngildi þeirra. Skerðast slík lífeyrisréttindi því aðeins, að föst laun viðkomandi

skerðist eða vaktaálag, en niðurfall á yfirvinnu hefur engin áhrif til skerðingar.

Málsástæður stefnanda og lagarök.

Stefnandi krefst í máli þessu, að stefndu verði in solidum dæmdir til að greiða sér verðmæti tapaðra lífeyrisréttinda vegna slyssins skv. útreikningi Jóns E. Þorlákssonar. Telur stefnandi, að til grundvallar áætlun trygginga-stærðfræðingsins um tjón vegna tapaðra lífeyrisréttinda liggi sömu rök og til grundvallar útreikningi tapaðra vinnutekna og því séu engin rök til þess, að stefnandi eigi ekki að fá tjón þetta bætt.

Stefnandi byggir á því, að umferðarslysið hafi að öllu leyti verið sök öku-manns G-15172 og stefndu beri því óskipt að bæta henni allt það tjón, sem hún varð fyrir, sbr. sundurliðun á stefnukröfu. Beri stefndi Guðmundur H. Ármannsson hlutlæga skaðabótaábyrgð á tjóninu skv. 88., sbr. 90. gr. umferðarlaga nr. 50/1987. Um ábyrgð stefnda Vátryggingafélags Íslands hf. fari skv. 95. gr. 1. nr. 50/1987, sbr. 1. mgr. 97. gr. s. 1.

Þá byggir stefnandi jafnframt á almennum reglum skaðabótaréttar og vísar sérstaklega til saknæmisreglunnar.

Enn fremur vísar stefnandi til ákvæða laga um lífeyrisréttindi starfsmanna ríkisins nr. 29/1963 með síðari breytingum.

Um vexti vísar stefnandi til ákvæða vaxtalaga nr. 25/1987 og dómvenju.

Málkostnaðarkrafa stefnanda er byggð á XII. kafla 1. nr. 85/1936.

Málsástæður stefndu og lagarök.

Stefndu byggja sýknukröfu sína á því, að með bótauppgjöri skv. dskj. nr. 10 og 12 sé tjón stefnanda að fullu bætt og ekki efni til sérstakrar viðbótar-greiðslu í formi ætlaðra tapaðra lífeyrissjóðsréttinda.

Kveða stefndu ósannað, að hin læknisfræðilega örorka stefnanda muni valda henni nokkru tapi lífeyrisréttinda. Liggi fyrir, að til þessa hafi stefnandi gegnt fullu starfi, og ekki annað fyrirsjáanlegt en svo verði áfram. Þá komi ekki til skerðingar lífeyrisréttinda, nema föst laun skerðist, sem sé harla ólíklegt, þegar örorkuprósentu sé aðeins 20%. Hafi norrænar rannsóknir leitt í ljós, að læknisfræðileg örorka allt að 50% hafi ekki mælanleg áhrif á vinnutekjur. Séu því hverfandi líkur á því, að hin læknisfræðilega örorka stefnanda hafi nokkur skerðingaráhrif á lífeyrisréttindi hennar. Séu þannig engin efni til að taka kröfur stefnanda til greina.

Þá benda stefndu á það, að örorkumat lækna og líkindareikningar tryggingastærðfræðinga séu engin algild sönnunargögn um raunverulegt vinnutekjutap, heldur aðeins hliðsjónargögn við bótaákvæðanir, sem ekki séu tekin bókstaflega. Sé misskilningur, að Vátryggingafélagið hafi viðurkennt, að starfsorka stefnanda hafi skerst sem svari hinni læknisfræðilegu örorku-

prósentu í örorkumati. Við bótauppgjör sé ávallt haft í huga, hvort líklegt sé, að um raunverulega starfsorkuskerðingu og raunverulegt vinnutekjutap sé að ræða eða ekki, og bætur ákvarðaðar með tilliti til þess, þ. á m., hvort taka eigi til greina ætluð töpuð lífeyrisréttindi eða ekki. Sé ekki venja að taka slíkar kröfur til greina, þegar ólíklegt sé, að lífeyrisréttindi muni skerðast, eins og í tilviki stefnanda.

Þá mótmæla stefndu fjárhæð stefnukröfu tölulega, þar sem tap lífeyrisréttinda virðist skv. útreikningi á dskj. nr. 8 vera reiknað af yfirvinnu jafnt sem föstum launum, þótt iðgjöld greiðist ekki af yfirvinnu og yfirvinna hafi ekki áhrif á lífeyri, sbr. dskj. nr. 14.

Kröfu um vaxtavexti og dráttarvaxtakröfu er mótmælt, þar sem nota beri sömu vexti og notaðir séu í útreikningi, þ. e. einfaldir vextir, og dráttarvextir dæmist ekki í líkamstjónsmálum fyrr en frá dómsuppsögu, sbr. t. d. Hrd. 1989, bls. 653 (658) og bls. 1330.

Við munnlegan málflutning mótmæltu stefndu sérstaklega dráttarvöxtum af málskostnaði, svo og kröfðust þeir lækunar dómkröfunnar vegna skattfrelsis bótanna og eingreiðsluhagræðis.

Af hálfu stefnanda var kröfunni um lækkun bótanna mótmælt sem of seint fram kominni.

III.

Niðurstaða.

Aðilar voru sammála um að miða grundvöll útreiknings á töpuðum vinnutekjum stefnanda við laun forstöðukonu á leikskóla, og voru stefnanda greiddar bætur samkvæmt því. Aðeins er deilt um rétt stefnanda til bóta vegna tapaðra lífeyrisréttinda í máli þessu og bótafjárhæð.

Óumdeilt er, að varanleg læknisfræðileg örorka stefnanda er 20%. Hefur um langan aldur tíðkast við uppgjör örorkubóta að miða við læknisfræðilega örorku, enda þótt vitað sé, að hún sé ekki nákvæmur mælikvarði á framtíðartekjutap. Bæði getur verið, að raunverulegt tekjutap bótaþega sé ekkert eða mun minna en læknisfræðileg örorka gefur til kynna, en eins getur verið, að tekjutapið komi ekki fram fyrr en löngu eftir slys, og þá getur það verið mun meira en reiknað var með í bótaútreikningi. Getur raunverulegt tekjutap þannig jafnast út á bótatímabilinu. Meðan ekki hefur verið sýnt fram á aðra og betri aðferð til að meta vinnutekjutap af völdum örorku í framtíðinni, hefur verið farin sú leið að miða við hina læknisfræðilegu örorku við bótauppgjör. Er það enda sá grundvöllur, sem aðilar sömdu um í máli þessu.

Við skerðingu grunntekna skerðast greiðslur í lífeyrissjóð að sama skapi, og þannig tapast réttindi til lífeyris. Á sama hátt og ekki er unnt að segja til,

svo að óyggjandi sé, hvert raunverulegt tekjutap verður til framtíðar, er ekki unnt að segja til um raunveruleg töpuð lífeyrisréttindi. Er því eðlilegt að miða við sama grundvöll og tekjutapið miðast við, þ. e. hina læknisfræðilegu örorku. Standa sömu rök til að bæta töpuð lífeyrisréttindi og til að bæta vinnutekjutap, og ber því að taka til greina kröfu stefnanda um bætur vegna skertra lífeyrisréttinda.

Stefndu hafa mótmælt stefnufjárhæð, þar sem reiknað er með föstum yfirvinnugreiðslum í útreikningum stefnanda.

Stefnandi hefur ekki sýnt fram á, að iðgjöld vegna hennar í lífeyrissjóð hafi verið reiknuð af öðrum tekjum hennar en grunnlaunum, svo sem tíðkast hjá opinberum starfsmönnum, eða að lífeyrisgreiðslur miðist við heildarlaun, þar sem föst yfirvinna er með talin. Verða henni því ekki dæmdar hærri bætur en sem svarar tapi lífeyrisréttinda miðað við grunnlaun.

Útreikningur sá, sem krafa stefnanda byggist á, er á dskj. nr. 8. Eru tekjur þar áætlaðar skv. launatöflu frá launanefnd sveitarfélaga, eins og nánar greinir á dskj. nr. 8. Þar segir enn fremur, að reiknað sé með 18 yfirvinnutímum á mánuði, sbr. bréf Fósturfélags Íslands, sem liggur fyrir á dskj. nr. 18. Sé hlutfall yfirvinnu af föstum mánaðarlaunum reiknað út miðað við þær upplýsingar, sem þar koma fram, kemur í ljós, að hver yfirvinnutími er 1,0385% af mánaðarlaunum, sé reiknað með 4 aukastöfum. 18 yfirvinnutímur á mánuði gera því 18,6930%. Ekki liggur fyrir annað en hlutfall yfirvinnu sé óbreytt í útreikningum tryggingastærðfræðingsins. Verðmæti tapaðra lífeyrisréttinda, sé miðað við grunnlaun, verður þannig 172.462 kr., og verður stefnanda ekki dæmd hærri fjárhæð. Fallast má á það með stefnanda, að krafa stefndu um lækkun vegna skattfrelsis bótanna og eingreiðsluhagræðis sé of seint fram komin.

Í útreikningi sínum miðar tryggingastærðfræðingurinn við einfalda vexti af almennum sparisjóðsbókum í Landsbanka Íslands frá slysdegi til útreikningsdags, en eftir það notar hann 6% vexti og vaxtavexti. Vaxtakrafa stefnanda er gerð á sama hátt. Þá krefst stefnandi dráttarvaxta skv. lögum nr. 25/1987 frá 11. maí 1991 til greiðsludags, en þá var liðinn mánuður, frá því að útreikningar tryggingastærðfræðingsins lágu fyrir. Verða andmæli stefndu gegn vaxtakröfu því ekki tekin til greina að öðru leyti en því, að dráttarvextir leggjast fyrst við höfuðstól 11. maí 1992, en dráttarvextir dæmast fyrst frá 11. maí 1991, eins og að framan greinir.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma stefndu til að greiða 68.000 kr. í málskostnað, sem rennur í ríkissjóð.

Málsóknarlaun skipaðs talsmanns stefnanda, Hrefnu Friðriksdóttur hdl., 68.000 kr., greiðast úr ríkissjóði.

Við ákvörðun málskostnaðar er ekki tekið tillit til virðisaukaskatts. Sigríður Ólafsdóttir borgardómari kvað upp dóminn.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Guðmundur H. Ármannsson, kt. 090450-3879, Reykjamel 2, Mosfellsbæ, og Vátryggingafélag Íslands hf., kt. 690689-2009, Ármúla 3, Reykjavík, greiði in solidum stefnanda, Selmu Björk Jónsdóttur, kt. 150164-5679, Rekagrandi 6, Reykjavík, 172.462 kr. með [nánar tilgreindum vöxtum].

Pá greiði stefndu enn fremur 68.000 kr. í málskostnað, sem rennur í ríkissjóð, og ber málskostnaður dráttarvexti samkvæmt III. kafla l. nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Gjafsóknarkostnaður stefnanda, 68.000 kr. greiðist úr ríkissjóði og rennur til skipaðs talsmanns stefnanda, Hrefnu Friðriksdóttur hdl.

Dóminum ber að fullnægja innan 15 daga frá lögbirtingu hans að viðlagðri aðför að lögum.
